

**ХУДОЖНЯ КОМІСІЯ
КАТЕРИНОСЛАВСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА**

Світлична О. М.

Дніпропетровський національний університет

Анотація. Висвітлено роботу художньої комісії з організації виставок місцевих та провідних російських художників в Катеринославі на початку ХХ століття.

Ключові слова. Творчі об'єднання, художні виставки, митці, історія, публікації, Катеринославі.

Анотация. Светличная Е. Н. Художественная комиссия Екатеринославского Научного общества. Освещена работа художественной комиссии по организации выставок местных и ведущих русских художников в Екатеринославе в начале ХХ столетия.

Ключевые слова. Творческие объединения, художественные выставки, художники, история, публикации, Екатеринославі.

Annotation. Svitlichnaya H. M. The art group of Katerinoslav's scientific society. There are peculiarities of art group's work of organization exhibitions of local and famous Russian artists in Katerinoslav in the beginning of the ХХ century.

Key words. Art groups, exhibitions, artists, history, publication, Katerinoslav.

Постановка проблеми. Дана стаття присвячена вивченню діяльності Катеринославського художнього об'єднання початку ХХ століття, яке впливало на формування художнього життя міста.

Дослідження доповнить картину розвитку провінційного художнього життя в Україні кінця ХІХ початку ХХ століття.

Дослідження виконується згідно з планом НДР Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питань вивчення діяльності творчого художнього об'єднання при Катеринославському Науковому товаристві та його впливу на формування художнього життя міста на початку ХХ століття свідчить про те, що ця проблема розглядається обмеженим колом Дніпропетровських науковців. Але велика кількість цих публікацій не вирізняються бездоганністю і містять ряд фактологічних помилок [1; 2; 3; 4]. Це, в першу чергу, стосується дати проведення першої виставки місцевих художників, складу учасників місцевих виставок, років експонування в Катеринославі Товариства Південноросійських виставок, дати та місця відкриття Катеринославського художнього музею – тих культурних заходів в художньому житті міста, в яких провідну роль відігравали художники, об'єднані у творчий союз.

Грунтовне комплексне дослідження діяльності творчого об'єднання, його впливу на формування і зміцнення позицій провінційних художніх сил, оцінки місцевою художньою критикою його виставкової діяльності і ролі цього процесу в культурно-просвітницькому житті міста, не знайшло належного висвітлення в роботах провідних вітчизняних науковців.

Метою дослідження є аналіз діяльності Катеринославського художнього об'єднання та його впливу на формування художнього життя міста на початку ХХ століття.

Основний результат дослідження. 6 травня 1901 року було офіційно засновано Катеринославське Наукове Товариство – громадську організацію, яка об'єднувала інтелігенцію міста: науковців, письменників, етнографів, художників, архітекторів – під головуванням професора хімії Гірничого Училища В. В. Курилова та художню комісію при цьому товаристві на чолі з художником М. С. Моргуновим^{*1}. Одним з ініціаторів створення художньої комісії був художник В. О. Корнієнко^{*2}. У статуті Катеринославського Наукового Товариства було зафіксовано головний напрям діяльності об'єднання – пропаганда досягнень науки і культури, а також моральна та матеріальна підтримка перспективних ідей та починань [5, 3]. Одною з таких перспективних ідей була пропозиція робити регулярні художні виставки місцевих митців.

За задумом художньої комісії, «було б дуже бажано, щоб думка про сприяння розвитку естетичних смаків місцевої публіки отримала повний розвиток і зустріла у місцевій громаді співчуття та підтримку, так як навряд чи хто буде заперечувати виховне значення мистецтва, особливо у справі розвитку молоді, що навчається» [6, 12]. Художники намагались звернути увагу на те, що сучасне прагнення до

освіти спрямовано, частіше за все, лише до збагачення людини знаннями, а гармонійний розвиток людини потребує також і художнього виховання, на що вже сьогодні була звернена серйозна увага у деяких місцевих школах. За їхніми словами, неможливо було не визнати того факту, що «останнім часом, на початку ХХ століття, коли в різних містах почали відкриватися художні школи та інші навчальні заклади, де є викладачі мистецтв, які почали організовувати місцеві гуртки художників та влаштовувати виставки картин» [6, 12], Катеринослав був далеким від втілення у життя подібних задумів. У великих містах, таких як Одеса, Варшава, Тифліс, Вільно та інших, засновані були навіть товариства заохочення красних мистецтв.

Деякі сучасні дніпропетровські науковці, без посилань на архівні чи будь-які інші джерела інформації, стверджують, що того ж 1901 р. в Катеринославі відбулась перша виставка місцевих художників. Такі твердження можна знайти у статті тогочасного директора Дніпропетровського художнього музею (ДХМ) М. П. Скрипник «Культурно-освітня та науково-дослідна діяльність музею за 50 років» [1, 4], у статті наукового співробітника ДХМ С. І. Шило «Художники дореволюційної Катеринославщини (кінець ХVІІІ – початок ХХ століть)» [2, 46], у статті сучасного наукового співробітника ДХМ Л. П. Зеньки, присвяченій науково-просвітницькій діяльності Дніпропетровського художнього музею до його 80-ти річчя і опублікованій у збірці «Музей – 96. Наукові матеріали Дніпропетровського художнього музею» [3, 15], у главі із книги «Дніпропетровськ: минуле і сучасне», де йдеться про історію спорудження державних установ міста, зокрема, про губернську земську управу [4, 151]. Цей факт не відповідає дійсності, тому що існують звіти засідань Наукового товариства, які спростовують дану інформацію.

Зокрема, на засіданні правління Наукового товариства 18 травня 1902 р. групою місцевих художників у складі Л. Ф. Машичева, О. О. Лукашевича, О. І. Кобиличного, П. П. Порубаєва, І. Г. Горбоносова, була висловлена цікава пропозиція про проведення у Катеринославі виставки картин, за умови, що п'ять відсотків від продажу виставлених картин та чистий залишок від плати за вхід підуть на користь Наукового товариства [6, 13]. Ця пропозиція була прийнята, тому вже на засіданні 12 жовтня було заслухано протокол засідання художньої комісії НТ від 1 жовтня про організацію виставки та започаткування художнього відділу музею. В цьому протоколі крім того зазначалось, що майбутня виставка повинна стати основою художнього музею, тому що кожен з місцевих художників, який буде брати участь у виставці, повинен буде залишити хоча б одну свою картину у фонді майбутнього музею. І так від виставки до виставки. У разі необхідності вилучення певної картини художника з музейного фонду, автор зобов'язувався замінити її іншою своєю роботою. На цьому ж засіданні Голова Губернської земської управи М. В. Родзянко^{*3} запропонував під тимчасове приміщення для зберігання майбутньої мистецької колекції відвести малу залу будинку Губернської земської управи, а у великій залі Губернської земської

управи розмістити першу художню виставку. Правлінням Наукового товариства його пропозиція була з вдячністю прийнята [6, 16].

І ось нарешті 9 лютого 1903 р. у новому будинку Губернської земської управи (Миської Думи) дуже зручно розмістилась і була урочисто відкрита І виставка місцевих художників. В перший день виставка була відкрита тільки для членів Наукового товариства та спеціально запрошених гостей, котрих на момент відкриття зібралось доволі багато –десь близько 200 осіб. Серед присутніх були В. В. Курилов, М. В. Родзянко, А. С. Синявський, Я. Г. Голобородов, М. С. Копилов, С. А. Бродницький та інші гості.

Виставка стала важливою подією у житті Катеринослава, тому що мала дві основні мети. Одна, суто практична – започаткувати художній відділ обласного музею. Друга – задовольнити естетичні потреби місцевої громадськості, оскільки місто не могло похвалитися наявністю ні спеціального художнього, ні художньо-промислового музею, і до того моменту місцева публіка мала можливість знайомитись з мистецтвом тільки завдяки пересувним художнім виставкам. Але і передвижники, які знайомили провінцію з сучасним російським живописом, теж не були частими гостями у Катеринославі через відсутність у місті спеціально пристосованого і обладнаного для розміщення великих виставок приміщення та через те, що Катеринослав на рубежі ХІХ – ХХ століть проявив себе як місто, яке мистецтвом майже не цікавиться, тому і передвижники не мали великого бажання експонувати тут свої твори. І, незважаючи на минулі невтішні приклади байдужого ставлення катеринославців до живопису, група молодих художників – недавніх випускників Петербурзької Академії мистецтв та художніх шкіл вирішила хоча б трохи заповнити цю прогалину.

За два тижні роботи, а працювала виставка до 23 лютого 1903 р., її оглянуло майже 3000 відвідувачів, серед яких тільки близько половини (1469) платних. Відвідувати виставку безкоштовно могли у спеціально відведені часи учні та робітники, що займались у вечірніх рисувальних класах. Для того, щоб зробити виставку, яка працювала з 10 ранку до 16 години і в вечірні часи з 18 до 21 години більш доступною для місцевої публіки, була призначена порівняно невелика плата за вхід – 25 копійок, а з учнів – 12 [6, 43].

У звіті про першу виставку мова йде про експонування 88 картин [6, 43], трохи далі [6, 45] наведено прізвища художників та повний перелік виставлених на огляд творів з назвами. Згідно з ним, а також з каталогом виставки, який зберігся до сьогодні, на ній було представлено 90 картин одинадцяти художників, серед яких роботи: С. О. Піскарьова (22 роботи), А. І. Кобиличного (Кобилянського) (11), П. І. Порубаєва (14), І. Г. Горбоносова (5), І. Д. Євсєвського (5), О. О. Лукашевича (11), В. О. Корнієнка (11), Е. І. Козлова (1), Л. Ф. Машичева (2), А. М. Ведерникова (6), С. Ф. Кьюменкера (1). В тому ж звіті з прикрістю було зазначено про той «неприємний факт, що серед місцевих літераторів не знайшлось жодного, який би спробував дати критичний огляд представлених творів. Окрім заміток чисто фейлетонного характеру, мета яких була, у кращому випадку, розбудити

цікавість публіки до виставки, ніякого іншого відгуку від преси отримано не було» [6, 44]. Але навіть вони сьогодні представляють неабиякий інтерес, тому що надають можливість скласти хоча б приблизне уявлення про зміст виставлених на огляд публіки творів мистецтва.

Загалом рецензії були доброзичливі, незважаючи на деякі різкуваті висловлювання, які можна віднести на рахунок занадто прискіпливого ставлення та непомірних вимог до молодих художників. Як, мабуть, справедливо зазначив декілька років по тому місцевий архітектор О. Л. Красносельський, Катеринослав «не блищав талантами, не тому що їх не було, а тому що їм не відкривали дороги» [7, 3]. І першою ластівкою у розумінні цього факту громадськістю, яке прийде набагато пізніше, стала ця виставка. Крім звітів Наукового товариства, в підтвердження дати відкриття першої місцевої виставки саме у 1903 році, існує декілька статей у тогочасній катеринославській пресі [8; 9;].

Публікації, надруковані у газетах, наступним чином відобразили враження рецензентів від експонованих творів. Найбільше робіт експонував С. О. Піскарьов. Про нього писали, що «цей молодий і без сумніву талановитий художник випробовує себе у всіх видах живопису; серед виставлених ним двадцяти робіт є і жанр, і пейзаж, і портрет, і марини, і натюрморт. На основі представлених на виставку творів важко поки що визначити, в якому з видів живопису художник знайде своє покликання, але навряд чи ми помилимося, якщо признаємо кращими з його робіт ті, де центр тяжіння лежить у кропіткій ретельній прописці аксесуарів.» [8, 3]. Інший рецензент зазначав, що пан Піскарьов більш цікавий як портретист. Ним відзначені «дуже типовий» «Миколаївський солдат» та «живі, безпосередні фігурки» у акварельних портретах дітей «До-ре-мі-фа-соль», «Пиши, я вже сиджу» [9, 3]. Особливо звертали увагу на останню картину. В цій «акварелі не можливо не відмітити такої соковитості кольорів, що з першого погляду її можна прийняти за роботу олійними фарбами» [8, 3]. Однак відмічалось, що деяким портретам пензля пана Піскарьова не вистачає життя. І як приклад наводилась робота «Ушедшая в себя», в якій «із зовнішньої сторони, художника, мабуть, нема чим дорікнути. Але з першого ж погляду обличчя на портреті – некрасиве, строге, ніби то просвітлене думкою – здається занадто іконоподібним, і чим довше ми на нього дивимось, тим більше укріплюється в нас це враження» [8, 3].

Про П. І. Порубаєва зазначалось, що він, «без сумніву, талановитий художник, чистої води пейзажист», тому що жодної фігури не зображає на своїх полотнах. Всі його, переважно, кримські пейзажі – «красиві, не банальні проникнуті «настроєм» [9, 3], «викликають приємне враження ніжністю своїх кольорів та витонченістю рисунку. Місцями, особливо, у місячних ландшафтах, ніби не вистачає світла, не вистачає необхідних тіней, але це вже деталі і вельми умовні» [8, 3].

Серед творів місцевих художників-жанристів, за свідченнями сучасників, виділялась картина А. С. Кобиличного «Суперечка» – дипломна робота, за яку він отримав від Академії мистецтв звання класного художника першого ступеня.

В сцені, що зображена на полотні, дуже багато «внутрішньої експресії», яка правдиво передана мистецькими засобами, а «з технічної сторони вражає оригінальне освітлення від свічки, яку загуляє оратор, від чого його фігура набуває характеру силуету». Але про цю картину разом з тим зазначалось, що в ній у «пана Кобиличного рисунок не зовсім твердий – ліва рука оратора ніби чужа і тільки приклеєна до його тулуба». Серед інших його робіт привернув увагу рецензентів своїм сміливим молодим життєрадісним запалом на обличчі та характерністю, типовістю образу сільської дівчини «Етюд селянки Тверської губернії» [8, 3]. Етюди, велику кількість яких експонував А. С. Кобиличний, у більшості випадків були «живо і талановито написаними творами, портрети – менш вдалі, а пейзажі взагалі погано виходять» [9, 3]. Особливо «сухим та претензійним було названо вид на могилу Т. Г. Шевченка» [8, 3].

І. Г. Горбоносів, за словами рецензента, був місцевим художником «в першу чергу тематикою творів, що надихали його до художньої творчості». Виставлені ним картини «Дніпровські красавиці», «Краєвид на річці Самарі» дуже «приємні, живописні», правдиво написані [9, 3].

О. О. Лукашевич, як зазначалось у пресі, – пейзажист, який уміло володів світловими ефектами. Деякі з його етюдів, на яких було зображено міські околиці, справляли приємне враження на публіку, особливо «Куток Воронцовського острова», «Острів Старуха», «Бичок (Краєвид Потьомкінського саду)».

Окрім ще творів В. О. Корнієнка (етюд «Старий», «Біля монопольки», «На канікулах», «Портрет невідомого», «Під час свята», «Чари» та ін.), роботи інших художників, за словами сучасників, були менш значимими.

Підводячи підсумки роботи виставки, на якій місцеві художники вперше продемонстрували громадськості свої сили, кореспонденти висловлювали думку про те, що на ній було представлено всього «потроху, в усіх видах живопису є непогані полотна», а відсутність новаторських картин у стилі «Врубеля або Малявіна» була віднесена до позитивних моментів [8, 3]. Більшість творів, експонованих на виставці, належала вище переліченим митцям, які справляли приємне враження, тому першу спробу місцевих художників «організувати виставку власними силами потрібно було визнати цілком вдалою» [9, 3].

Ця виставка фактично започаткувала Дніпропетровський художній музей. Починаючи з березня 1903 р., після закриття першої виставки місцевих художників, до обласного музею почали надходити картини – чим було засновано художній відділ обласного музею ім. О. М. Поля. Передбачалось, що в художньому відділі музею у постійній експозиції буде знаходитись 10 картин місцевих художників, які зобов'язались, у випадку продажу будь-якої з картин, замінити її іншою картиною того ж автора [10, 3].

Оскільки регулярне знайомство катеринославців з творчістю місцевих митців було однією з головних цілей художньої комісії НТ, у наступному 1904 р. з 29 березня до 25 квітня у будинку Міської Думи Катеринослава вона організувала другу виставку місцевих художників (каталог зберігся до сьогодні), яку подивилось

Рис.1. Сопелкін О.Л. «Гімн-молитва», 1998, триптих, полотно, олія, 100x250

Рис.2. Гуменюк Ф.М. «Вірність Україні», 1972, полотно, олія

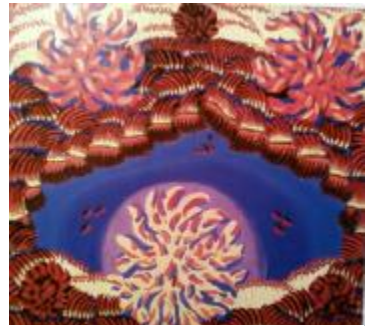

Рис.3. Падун В.М. «Навколо озера», 1982, картон, темпера, 60x70

Рис.4. Чегорка О.Т. «Поклик вічності», 1995, папір, гуаш, 19x33

майже 1500 відвідувачів. Виставку висвітлювала місцева преса [11, 3; 12, 3]. Крім того з виставки було продано 23 картини.

Про третю виставку місцевих митців на сьогоднішній день не вдалось знайти жодних відомостей (навіть маленьких об'яв у місцевій пресі). Достеменно не відомо навіть, в якому році вона відбулась – у 1905 чи 1906 р.

Про багатоплановість роботи художньої комісії свідчить організація у січні 1907 р. бібліотеки при Науковому Товаристві та бюро прийому від населення різноманітних зразків мистецтва та художніх робіт на експертизу. З березня того ж року художньою комісією було відкрито постійнодіюче «Художнє бюро», яке приймало замовлення на виконання копій з церковного живопису, декоративно-прикладного мистецтва, картин майстрів мистецтв та оригінальних робіт, а також надавало консультації з питань мистецтва. Таким чином, з одного боку, художники намагались боротися з розповсюдженням низькоякісних дешевих лубочних художніх виробів у сільському середовищі, а з іншого – вони удосконалювали свої професійні навички і водночас виховували смак населення. [13, 3].

З метою розвитку та розповсюдження художнього смаку серед населення, художня комісія організувала лотереї картин та продаж творів мистецтва у кредит всім бажаючим. Художники планували щорічно проводити так звані «Раути художньої комісії Наукового Товариства» на яких намагались познайомити місцеву громаду з історією мистецтв. Програма таких раутів включала відтворення головних моментів з історії мистецтв, наприклад, на Масленицю 1907 р. «Раут...» був присвячений єгипетському періоду. Вся декоративна частина вечора була точно відтворена у давньоєгипетському стилі, в тому числі інтер'єр приміщення, де проводився захід, було оздоблено у вигляді єгипетського храму [14, 3]. Однак залишається поки що невідомо, чи проводились аналогічні заходи ще коли-небудь.

Навесні 1908 р. голова художньої комісії Наукового Товариства художник М. С. Моргунов доповів на чергових зборах про ще один напрямок діяльності місцевих митців – розробку статуту та програми художньо-промислової школи для дітей на зразок майстерень, організованих Харківською «Громадою розповсюдження в народі грамотності». [15, 3]. Але, на жаль, через брак коштів та бюрократичні тяганини художня комісія спромоглась відкрити тільки художньо-технічні курси при НТ для всіх бажаючих з 29 січня 1909 р. [16, 3] Підготовка художника для роботи в промисловості та розповсюдження початкової художньої освіти серед населення міста була метою цих курсів. На думку засновників художньо-технічних курсів, вони мали бути першою сходинкою в здійсненні свого головного призначення, а саме – відкриття художньо-ремісничої школи. В цьому навчальному закладі технічні знання та ремісничі навички, що збагачувались надбаннями сучасної науки, гармонійно поєднувались би з мистецтвом, таким чином, щоб всебічно розвивати художні сили та індивідуальні здібності учнів [17, 47]. Заняття проводились тричі на тиждень з рисунку, живопису, вивчення колориту, з 1910 р. – ліплення та декоративного живопису [18, 3]. Діти з бідних родин навчалися безкоштовно, для інших плата за навчання становила три рублі

Рис.5. Чернета Г.О. «Неспокійний ранок», 1993, полотно, олія, 85х110

Рис.6. Онищенко А.І. «Роздуми», 1991, полотно, олія, 120х100

Рис.7. Тафійчук Л.І. «Три кралі», 2002, дерево (ліпа), змішана техніка, 70х80

Рис.8. Корнев В.О. «Берегиня», 2001, полотно, олія, 34х29

Рис.9. Пушкарьов А.Т. «Предтеча з учнями», 2001, полотно, олія, 65х70

на місяць. На курсах викладали художники В. В. Коренев^{*4}, М. І. Сапожніков^{*5}, М. С. Моргунов, В. Шохін^{*6}.

Повертаючись до виставкової діяльності об'єднання, необхідно зазначити, що активність місцевих художників значно зросла порівняно з попередніми заходами. Як стало відомо із оголошень, що публікувались на сторінках «Южной зари» [19, 1], четверта виставка місцевих художників вражала кількістю представлених робіт. Сторінки катеринославської преси повідомляють, що на ній експонувалось більше 600 картин та рисунків місцевих художників. Але разом з тим відмічалось, що зміст та якість робіт ще сильно відставали від кількості, рівень її був слабкий, «і творів, на які б можна було звернути увагу, всього п'ять-шість» [20, 3].

Кореспондент «Южной зари», який рецензував цю виставку, наголошував на тому, що без сумнівів краще та яскравіше за всіх виглядали картини М. С. Моргунова, він, за словами автора, у своїх роботах «перейшов межу буденності і достиг справжньої художності. (...) Перед таким художником відкрита широка дорога» [20, 3].

В 1907 році була остання спроба гурту місцевих художників самостійними силами організувати художні виставки. На всіх наступних мистецьких заходах (а їх було ще п'ять – 1908, 1909, 1910, 1912, 1913 років) поряд з місцевими художниками свої твори експонували запрошені до участі провідні російські, українські і навіть французькі художники.

Вартим уваги є той факт, що до формування експозиції сьомої виставки художників Наукового Товариства, яка проходила з 16 травня майже до кінця серпня 1910 року [21, 3] було залучено Д. Бурлюка^{*7}. На ній експонувались більше 400 творів московських та петербурзьких об'єднань «Світ мистецтва» та «Союзу російських художників» (211), київських (40), харківських (35) та місцевих (39) авторів. Крім того, 57 робіт надіслали французькі художники [22, 3]. «Катеринославу, як і взагалі провінційним містам, не часто доводиться бачити виставки картин по яких можна було б скласти більш-менш повне та вірне уявлення про російський живопис, про його розвиток та шляхи, якими іде російське мистецтво до вирішення одвічних проблем художньої творчості», – писала газета «Южная зоря» з приводу відкриття виставки [23, 3]. У свій час, цю роль вельми успішно виконували виставки товариства передвижників, що неодноразово відвідували Катеринослав. Однак к 1910 року передвижники представляли далеко не весь спектр розмаїття російського живопису з точки зору пошуків нових творчих сил, стилів, напрямків, прийомів у мистецтві. «За останні роки, - говорилось у «Південній зорі», - у нас, під різними найменуваннями, народились сильні нові течії з однією ярко вираженою тенденцією – знайти нові шляхи в мистецтві, порвати з традицією, відійти від реалізму». Саме ця виставка викликала у місцевої публіки неоднозначні оцінки творчості, враження та думки, тому рецензії були іноді майже протилежними. Для одних нове мистецтво було незрозумілим та

неприйнятним, для інших – «відрадою від застарілого реалізму», що і відобразилось на сторінках газет. Але загальний стан висловлювань з приводу події все ж таки залишався доволі доброзичливим, без різких випадів на адресу одних художників і дифірамбів – іншим.

Як повідомила місцева преса «організація виставки удалась блискуче: глядач зміг знайти там представників усіх напрямків, причому з їхніми найбільш характерними та типовими роботами». На виставці почесне місце займали стовпи реалізму – Репін, Поленов, брати Васнецови, Серов, Касаткін, Архипов, Іванов, Пастернак, Перепльотчиков, Мешков, Мілорадович твори харківських художників Е. Агафонова, Н. Саввіна, [24, 426] та ін.

Нові напрямки у мистецтві чудово характеризували роботи Бенуа, Бакста, Добужинського, Врубеля, Реріха, Рака, Ульянова, Лужнікова, Лептунова, Бурлюка, Хузарського [25, 3]. Були тут «і декадентство, і імпресіонізм, і символізм зо всіма їхніми відтінками та розгалуженнями». Надзвичайний інтерес, за словами деяких рецензентів, представляли роботи французьких художників Мореро і Ван Донжена. Їхні картини надавали «можливість зробити цікаві порівняння французької та російської шкіл живопису та познайомитись з видатними французькими рисувальниками» [23, 3].

За свідченнями преси, подібні виставки привертали увагу публіки: «їх критикували, ними обурювались, але дивились. А це набагато краще аніж доброзичлива байдужість. (...) Можна з цими течіями не погоджуватись, можна

-
- *1. М. С. Моргунов - закінчив Петербурзьку Академію мистецтв. Один з ініціаторів заснування художньої комісії при Катеринославському Науковому Товаристві, яке займалося організацією художніх виставок, де брали участь не тільки місцеві художники.
 - *2 В. О. Корнієнко – відомий у Катеринославі художник, один з перших ілюстраторів «Енеїди» І. Котляревського. Початкову художню освіту здобув в Катеринославському реальному училищі, де викладав художник П. Т. Окулов, протягом 1888-1896 років був студентом професора В. Д. Орловського в Петербурзькій Академії мистецтв.
 - *3 М. В. Родзянко - член Наукового товариства, відомий катеринославський громадський діяч, з 1911 року голова Російської Держдуми.
 - *4. У 1893 р. закінчив центральне училище барона Штиглиця по класу проф. В. Мате, протягом 1899-1901 років навчався в Одеському художньому училищі.
 - *5. Художник-символіст, навчався в Петербурзькій Академії мистецтв з 1890 до 1895 р.. З 1896 р. працює викладачем у Вищому початковому училищі в Павлограді, Катеринославської губернії. З 1907 р. займається творчою та педагогічною діяльністю в Катеринославі.
 - *6. В. Г. Шохін – отримав художню освіту в одеській школі живопису.
 - *7 До 1906 року родина Бурлюків мешкала у старовинному козацькому селі Козирщина Новомосковського повіту Катеринославської губернії. В 1899-1901 роках Д. Бурлюк навчався в Одеському художньому училищі разом із Степаном Колосниковим та В'ячеславом Кореневим, вихідцями з Катеринославщини. Д. Бурлюк разом з найбільш відомими авангардистами В. Кандинським, Н. Гончаровою. М. Ларіоновим, П. Коваленком, М. Кульбіним, В. Бурлюком брав участь у складі групи неоімпресіоністів «Вінок» у художньому відділі Катеринославської Південноросійської промислово-господарчої виставки 1910 року, яким завідував В. Корєнев.

не вірити в їхню плідність, але не рахуватися з ними сьогодні не можна», - писав кореспондент «Южной зари».

Виставка дуже вдало уникнула нудної одноманітності, «неминучої при так би мовити «партійному» підборі картин» [23, 3]. Таким чином, незважаючи на те, що вона мала так би мовити «салонний характер», виявилась дуже цікавою, привабливою та навіть, в якійсь мірі, повчальною для місцевої публіки завдяки розмаїттю творів.

27 травня 1912 року відбулось відкриття чергової, фактично восьмої за рахунком, виставки картин, яку організували художники Наукового Товариства. Працювала вона протягом місяця в народній аудиторії Наукового Товариства на Чечелівці – найбільшому робітничому районі міста Катеринослава, недалеко від металургійних заводів Бельгійського акціонерного товариства. Саме розміщення виставки у робітничому районі дає підстави вважати, що тези про естетичне виховання та прищеплення смаків місцевому населенню, задекларовані у статуті, не були для членів художнього об'єднання тільки красивими фразами.

На момент відкриття дев'ятої виставки у 1913 році вже стало доброю традицією проведення весняних художніх виставок у Катеринославі. З 15 квітня до 6 травня вона приймала відвідувачів у Потьомкінському палаці. Оскільки спогади про неї залишилися тільки у місцевій періодичній пресі, повний її обсяг сьогодні навряд чи можливо визначити. У рубриці «Місьцеве життя» сповіщалося, що на виставці, крім художнього з експозицією близько 200 картин, будуть архітектурний та скульптурний відділи [26, 3].

Незважаючи на те, що за визначенням місцевої преси «до таких місцевих виставок не можна, звичайно, підходити з великим масштабом», але у місцевому художньому житті, вони все ж таки були справжніми подіями. Крім того подібні заходи були дуже цікаві ще й як показник зростання місцевих художніх сил.

Висновки. Перспективи подальшого розвитку дослідження. На відміну від столичних регіонів, де сфера загальних художніх інтересів стала близькою для публіки і де виставка, як така, стала важливою подією художнього життя незалежно від її учасників, провінція, частіше за все, знала і визнавала тільки корифеїв російського живопису, слава про яких завдяки пересувним виставкам випереджала їхню появу. Сучасникам доводилось визнавати, що художники, які здійснювали упорядження виставок в провінції, брали на себе дуже тяжку та не дуже вдячну роботу – знайомили місцеву публіку з провідними творчими мистецькими пошуками, чим розвивали її смаки, привчали до нової естетики. Крім того, подібні заходи були і показником зростання та зміцнення місцевих художніх сил, громадськість міста мала змогу отримувати художню насолоду та естетичні враження і, безперечно, була широко вдячна невичерпній енергії місцевих художників у справі художньо-естетичного виховання катеринославців. Подальше докладне дослідження поставленої у статті проблеми дозволяє розширити знання про окремі аспекти художнього життя Катеринослава.

Література:

1. Днепропетровский художественный музей. Збірник статей. – К.: 1967. – 80 с., с. 3-8.
2. Там же, с. 43-53.
3. Л. П. Зенька. Науково-просвітницька діяльність музею. // Музей – 96. Наукові матеріали Дніпропетровського художнього музею. Дніпропетровськ 1997. – 60 с.
4. Дніпропетровськ: минуле і сучасне.// Упор. Г. Ф. Губанова, О. А. Куценко. – Дніпропетровськ: ВАГ «Дніпрокнига»; 2001. – 584 с.
5. Устав Екатеринославского Научного Общества 6 мая 1901 года. – Катеринослав: Типо-Литограф. Л. И. Сатановского, 1907. – 8 с.
6. Екатеринославское Научное общество. (Год третий. труды). // Катеринослав: Типо-литография Л. И. Сатановского 1904 г. – 197 с.
7. О. Л. Красносельский. Искусство в Екатеринославе. (Письмо в редакцию). // Южная заря. 9 ноября 1913 г. – № 2217. – С. 3.
8. Сидень. На выставке (I в Екатеринославе выставка картин местных художников в помещении губернской земской управы). // Приднепровский край. 10 февраля 1903 г. – № 1730. – С. 3.
9. S. На выставке (о I выставке местных художников). // Вестник юга. 10 февраля. 1903г. – №343. – С. 3.
10. Местная хроника... В музее // Приднепровский край. 28 марта 1903 г. – №1773. – С. 3.
11. А.О. На выставках. (I). // Приднепровский край. 2 апреля 1904 г. – № 2122. – С. 3.
12. А.О. На выставке. (II - продолжение). // Приднепровский край. 4 апреля 1904г. – № 2124. – С. 3.
13. Хроника... В художественной комиссии. // Приднепровский край. 17 марта 1907г.– №3044. – С. 5.
14. Хроника... Художественная комиссия при Научном обществе. // Приднепровский край. 12 января 1907г. – № 2990. – С. 4.
15. Местная жизнь... В научном обществе. // Южная заря. 22 мая 1908 г. – № 613. – С.3.
16. Местная жизнь. Художественно-технические курсы // Южная заря. 6 февраля 1909г. – №820. – С. 3.
17. Отчет о деятельности Екатеринославского Научного общества в 1907-1908 академическом году. Год девятый. – Катеринослав: Типография газеты «Южной зари»; 1909. – 80 с.
18. Местная жизнь... Открытие художественно-технических курсов художественной комиссии екатеринославского Научного общества. // Южная заря. 8 октября 1910 г. – № 1311. – С. 3.
19. Объявления. // Южная заря. 26 апреля 1907 г. – № 301. С. 1.
20. Н.К.. Выставка картин. // Южная заря. 5 мая 1907 г. - № 308. – С. 3.
21. С.Б. Забытая выставка картин. // Южная заря. 12 августа 1910 г. – № 1265. – С. 3.
22. Л.Л. VII выставка художественных произведений в Екатеринославе. // Южная заря. 1 июня 1910 г. - №1206. - С. 3.
23. В.С. Выставка картин. // Южная заря. 25 мая 1910 г. - № 1201. - С.3.
24. Л. Савицкая. На пути обновления. Искусство Украины в 1890-1910-е годы. – ТО Эксклюзив, Харьков 2003, 467 с.
25. Местная жизнь. Выставка картин Научного общества. // Южная заря. 14 мая 1910г. – № 1192. – С. 3.
26. Местная жизнь. Выставка местных художников. // Южная заря. 24 февраля 1913г. – № 2009. – С. 3.

Надійшла до редакції 4.12.2007